

PRINCIPELE CAROL ȘI ZIZI LAMBRINO - O IUBIRE ÎNCHEIATĂ LA BISTRIȚA. ROLUL MARIEI MARTINI ȘI SCRISORILE COLONELULUI CONDEESCU

Paul Ersilian ROȘCA

În toamna anului 1919, Bistrița, un oraș liniștit din Transilvania, provincie proaspăt unită cu România și aflată în plin proces de refacere și reșezare după anii Primului Război Mondial, a devenit reședință, timp de câteva luni, pentru Principele Carol, moștenitorul tronului României. Acest „exil” nu era unul întâmplător, în anii precedenți fiind numeroase momentele de tensiune și criză pe care tânărul prinț le-a provocat prin aventurile amoroase și relațiile sale pasagere. Casa Regală a României credea că o eventuală izolare a lui Carol de cercurile bucureștene putea conduce la schimbarea comportamentului și viziunii acestuia cu privire la datoria sa față de Țară.

Perioada petrecută la Bistrița este de cele mai multe ori prezentată într-o notă de cancan, de savuroasă aventură galantă, dovadă stând și numeroasele materiale dedicate acestei teme care au titluri pe măsură: *Cuibul de nebunii al lui Carol al II-lea de la Bistrița. Cum s-a bucurat de exil cel mai controversat rege al României*¹; *A avut Carol al II-lea un fiu nelegitim la Bistrița?*² etc. Folosind atât surse de citare cu caracter științific, cât și pagini din istoria orală a orașului, aceste materiale caută să prezinte elementele picante ale unei pagini importante din istoria urbei, Bistrița fiind recunoscută în epocă prin liniștea și „nemișcarea” ei, foarte rar petrecându-se evenimente care scoteau micul burg săsesc din rutina cotidiană. Paletii stridente de titluri i se adaugă însă și altele, provenind din sfera cercetărilor istorice, surselor arhivistice și memorialistice³, autorii propunând înțelegerea perioadei petrecute de Carol la Bistrița din perspectiva consecințelor pentru oraș și zonă⁴.

¹ Articol apărut în cotidianul *Adevărul*, ediția online de Bistrița, la data de 21 octombrie 2015 (consultat la 4.09.2017).

² Articol apărut în cotidianul *Adevărul*, ediția online de Bistrița, la data de 13 septembrie 2011 (consultat la 4.09.2017).

³ Un material scurt, dar sintetic, dedicat perioadei petrecute de Carol al II-lea la Bistrița este: Mircea Gelu Buta, „Carol al II-lea la Bistrița”, în *Mesagerul* (ediție electronică), 7 octombrie 2010 (consultat la 4.09.2017).

⁴ Pe lângă vizibilitatea pe care a dobândit-o orașul în lunile acelea, aspect care va reieși din paginile următoare, Bistrița și zona Năsăudului au devenit un punct major în ecuația militară

Ideea realizării acestui material s-a născut în urma identificării în Arhivele Naționale Istorice Centrale a unor scrisori, având caracterul unor rapoarte amănunțite, pe care colonelul Nicolae Condeescu⁵, adjutantul Principelui Carol, le-a trimis Regelui Ferdinand I în mai multe rânduri, scopul fiind acela de a-l informa cu privire la rezolvarea chestiunii Zizi Lambrino pe perioada încarcerării Principelui la Bistrița.

De foarte multă vreme, viața amoroasă a Regelui Carol al II-lea, prea puțin ascunsă de ochii societății românești, nu mai constituie o pagină inedită. Istoriografia comunistă a maximizat defectele și căderile monarhului, prezentându-le ca pe un exemplu elocvent al decăderii și depravării societății pre-socialiste române. Și astăzi, viața intimă a lui Carol al II-lea constituie unul dintre principalele reproșuri care i se aduc monarhului român, postfactual fiindu-ne greu să ne imaginăm cum ar fi perceput de istorie și societate într-un context diferit, cu o viață de familie exemplară sau cel puțin bine gestionată, așa cum au avut-o ceilalți membri ai Casei Regale Române⁶.

Copilul rebel al Reginei Maria a început încă de tânăr cuceririle galante, chiar dacă, pentru un timp, mulți s-au temut ca tânărul prinț să nu devină

a României, numeroasele unități militare înființate aici pe parcursul următoarelor decenii constituind o pagină importantă în istoria militară română, Carol al II-lea jucând și el un rol în acest demers. Dintre titlurile care merită a fi amintite: Col. (r.) Ioan Cordovan, „Armata română în județul Bistrița-Năsăud după Marea Unire”, în *Bistrițanews* (variantă electronică), 23 februarie 2014 (consultat la data de 4.09.2017); Gral. (r.) Ștefan Andreica, „Pe urmele vânătorilor de munte la Bistrița”, în *Răsunetul* (ediție electronică), 11 februarie 2012 (consultat la data de 4.09.2017); Adrian Onofreiu, Dan Lucian Vaida, *Batalionul I Grăniceresc de Gardă (1933–1940). Contribuții documentare*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2016.

⁵ Nicolae Condeescu (17 feb. 1876 – 11 iul. 1936), a fost un important general, adjutant regal și ministru de război român. Absolvent al Școlii Militare de Infanterie (1896) și al Școlii Superioare de Război (1905), N. Condeescu s-a remarcat în cursul celui de-al doilea Război Balcanic (1913) și al Primului Război Mondial, terminând conflagrația mondială cu gradul de colonel. De subliniat este faptul că în perioada războiului de reîntregire, a ocupat poziția de Șef al Secției Informații în cadrul Marelui Cartier General, acest lucru fiind, probabil, unul din factorii importanți în alegerea sa ca adjutant regal. În 1919 este ridicat la rangul de General de brigadă și numit de către Regele Ferdinand adjutant al Principelui Carol. În această calitate, l-a însoțit pe moștenitorul tronului în campania din Ungaria, la Bistrița și în călătoria în jurul lumii din 1920. În perioada 1928–1930 a ocupat funcția de Șef al Casei Militare Regale, această demnitate propulsându-l în anii următori în componența mai multor garnituri guvernamentale. Ca ministru de război, pe lângă activitatea strict administrativă, a jucat un rol cheie în reîntoarcerea Principelui Carol în țară și urcarea lui pe tron. În anul 1932 a primit funcția de inspector general al armatei. Trebuie amintit și faptul că a fost unul dintre fondatorii Academiei de Științe a României și Membru de Onoare al Academiei Române. Pentru mai multe detalii legate de biografia lui Nicolae Condeescu, a se vedea: Dr. Alin Spănu, „Nicolae Condeescu, Șeful Secției Informații din Marele Cartier General în Primul Război Mondial”, în *Infosfera. Revistă de studii de securitate și informații pentru apărare*, Nr. 4, Anul II, 2010, pp. 56–66; Dorina N. Rusu, *Dicționarul Membrilor Academiei Române. 1866–2010*, Editura Enciclopedică, București, 2010.

⁶ Este cunoscut, în cercurile istoricilor și pasionaților de istoria monarhiei române, faptul că și ceilalți regi români sau membri ai familiei regale, poate cu excepția Reginei Elisabeta, au avut aventuri sau relații extraconjugale, dar mereu au știut să țină departe de spațiul public toate aceste elemente ale vieții lor private. A se vedea: Gheorghe Bodea, *Viața lui Carol al II-lea*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, pp. 27–28.

homosexual⁷, consecință a îndelungatului timp petrecut alături de preceptorul său, Arnold Mohrlen⁸. Toate aceste aventuri au fost supravegheate îndeaproape de tron, luându-se măsurile necesare atunci când lucrurile deveneau prea periculoase sau ajungeau într-o presă din ce în ce mai avidă după titluri senzaționale. Prima mare dragoste a prințului a fost Ella Filitti, bună prietenă a principesei Elisabeta, sora lui Carol. Iubirea dintre cei doi, consumată încă dinaintea primilor ani ai războiului, a fost una intensă, intervenția Casei Regale și trimiterea Ellei în străinătate fiind un moment extrem de dureros pentru tânăr. De altfel, „după plecarea „Păsăricii” (Ella Filitti), Carol s-a schimbat complet și cam pe atunci s-a produs catastrofa ce avea să aibă urmări atât de grave”⁹. Principele Nicolae consideră că brutalitatea separării celor doi a condus, inevitabil, la aruncarea lui Carol în brațele lui Zizi Lambrino, o tânără mult diferită de frumoasa și manierata Ella.

Relația cu Zizi Lambrino reprezintă și astăzi una dintre paginile importante ale istoriei monarhiei românești, problemele generate de această idilă, materializată ulterior printr-o căsătorie și prin nașterea unui copil, survenind într-o perioadă extrem de dificilă pentru România. Revolta lui Carol pornea din dorința lui de a trăi așa cum își dorea¹⁰, iubind pe cine dorea, chiar dacă Constituția preciza clar cadrul vieții familiei regale, implicit căsătoriile¹¹.

Cei doi s-au cunoscut în toamna anului 1917, atunci când războiul era în plină desfășurare și prințul, conform statutului său, se afla angrenat în operațiunile militare. Scurtele permisiuni petrecute la Iași i-au scos în față o fată care

⁷ Referitor la acest „pericol”, Principele Nicolae, fratele lui Carol, amintea în memoriile sale: „Nu am o probă tangibilă a influenței nefaste a lui Mohrlen asupra lui Carol, viitorul Carol al II-lea al României, totu-i doar prezumție. Eram îngrijorați că Mohrlen l-ar putea iniția în practicarea homosexualității; acesta a recunoscut, de altfel, că era tare tulburat când îl vedea pe Carol îngenunchat pentru rugăciunea zilnică. Totuși, părinții mei au luat foarte în serios declarațiile doctorilor”. Prințul Nicolae de Hohenzollern, În umbra Coroanei României, Ed. Moldova, Iași, 1991, p. 40.

⁸ Arnold Mohrlen, homosexual notoriu și republican declarat a avut o mare influență asupra lui Carol, ajungând să-l convingă în mare măsură pe tânărul prinț de frumusețile ideilor socialiste, republicane și antimonarhice. Astfel, Carol dorea să-și trăiască viața de vreme ce, în mai puțin de 20 de ani, România urma să devină republică, această percepție fiind probabil unul dintre factorii care au stat la baza numeroaselor amenințări și renunțări la tron pe care Principele Carol le-a avut până în 1930. Un portret complex al lui Arnold Mohrlen în: Paul D. Quinlan, *Regele Playboy. Carol al II-lea al României*, Ed. Humanitas, București, 2008, pp. 32–35. Despre influența lui A. Mohrlen a se vedea și Cristian Preda, *Românii fericiți: vot și putere de la 1831 până în prezent*, Ed. Polirom, Iași, 2011 și Bruce Benderson, *The Romanian: Story of an Obsession*, Jeremy P. Tarcher/Penguin, 2006.

⁹ Prințul Nicolae de Hohenzollern, În umbra Coroanei României, Ed. Moldova, Iași, 1991, p. 42.

¹⁰ „Știu bine că în 20 de ani România, ca toate celelalte țări, va fi republică; de ce să fiu împiedicat atunci să trăiesc cum vreau?” – Ioan Scurtu, *Monarhia în România: 1866–1947*, Ed. Danubius, București, 1991, p. 68.

¹¹ Regele Ferdinand trăise propria experiență de acest fel, relația și logodna sa cu Elena Văcărescu, încurajată și plănuită de Regina Elisabeta, fiind dur încheiată de către Carol I. Prințul Ferdinand a fost trimis într-un voiaj în străinătate, Elena Văcărescu a fost trimisă din țară și Regina Elisabeta a fost „exilată” pentru aproape trei ani la Veneția. Vezi: Constantin I. Stan, *Regele Ferdinand I „Întregitorul” (1914–1927)*, Ed. Paideia, București, 2003, pp. 17–21.

nu se remarcă prin frumusețe nici prin alte trăsături nobile¹². Dimpotrivă, mulți dintre cei care au cunoscut-o o considerau vulgară și plină de ambiții ascunse. Probabil această fire aventuroasă l-a și atras pe Carol. Prin intermediul lui Zizi, pentru prințul „singuratic, obișnuit să fie tratat doar cu deferența datorată rangului său, eventual cu un dispreț abia mascat de familiile puternice ale politicii Bucureștiului, viața deveni o adevărată bucurie. Nu dură prea mult până se îndrăgosti, iar în mediul lipsit de constrângeri în care se mișca acum, nu făcu nici un efort de a-și ascunde dragostea față de noii săi prieteni (prieteni lui Zizi) [...] Carol nu făcu nici un secret din dragostea sa. Era tot timpul cu Zizi. O duse la prânz și la cină la cantina spitalului. O prezenta ofițerilor de rang superior și o invită la recepțiile date în sprijinul Crucii Roșii de familiile aristocratice și bogate. În câteva zile, întreaga Românie aflată că prințul moștenitor se îndrăgostise de o frumoasă din popor”¹³.

Povestea de dragoste în care era angrenat prințul moștenitor se desfășura în paralel cu drama României. După ce obținuse victoriile de la Mărăști, Mărășești și Oituz, România se vedea izolată și abandonată odată cu izbucnirea revoluției din Rusia și pusă în fața semnării unui armistițiu total defavorabil. În timp ce Regele Ferdinand și oamenii politici încercau să găsească soluții pentru ieșirea din impas, Carol își continua idila cu Zizi Lambrino, fapt care provoca iritarea Casei Regale. În acea perioadă s-a încercat și deturnarea prințului prin aducerea în anturajul său a unei eleve de liceu, Maria Martini. Cei doi s-au plăcut și la scurt timp Maria a rămas însărcinată, născând o fetiță, plasată discret de către oamenii palatului într-un orfelinat¹⁴. Despre această aventură, Carol nu i-a spus nimic Ioanei Lambrino, fapt pe care-l mărturisește și Paul Lambrino, nepotul acesteia¹⁵. Deși drumurile celor doi s-au despărțit din pricina războiului, după cum vom vedea, Maria Martini a fost din nou folosită de către Tron în încercarea de rezolvare a „problemei” Lambrino.

Nimic nu stătea pentru Carol în fața iubirii, nici măcar numirea acestuia în poziția de comandant al Regimentului de Vânători de Munte cu garnizoana la Târgul Neamț, mișcare menită a-l îndepărta de Iași și a-i umple timpul. A început să caute diferite scăpări constituționale care i-ar fi permis să se căsătorească cu Zizi și, negăsindu-le, a înțeles că singurul mod în care putea să-și îplinească visul era acela al faptului împlinit. În conecință a cerut-o de soție și ea a acceptat răspunzându-i: „Nu am decât un singur vis, o singură dorință – aceea de a fi legată pe viață de tine”¹⁶. Prin urmare, în noaptea de 27 august/9 septembrie 1918¹⁷, îmbrăcat în uniformă de ofițer rus și avându-i

¹² Principele Nicolae o descria pe Zizi: „nu era o frumusețe, nu mi se părea nicidecum fermecătoare: avea un fel vulgar de a fi, ceea ce mă călca pe nervi”. Prințul Nicolae de Hohenzollern, În umbra Coroanei României, Ed. Moldova, Iași, 1991, p. 42.

¹³ Barbara Cartland, *Viața scandalosă a regelui Carol – iubirile și pasiunile sale*, Ed. Sturion, București, 1992, p. 31.

¹⁴ Paul D. Quinlan, *Regele Playboy. Carol al II-lea al României*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 53.

¹⁵ Paul al României, *Carol al II-lea, Rege al României*, Ed. Holding Reporter, București, 1991, p. 63.

¹⁶ Jeanne Lambrino, *Mon mari le Roi Carol*, Calmann-Lévy, Paris, 1950, pp. 59–60.

¹⁷ Ioan Scurtu, *Ferdinand I*, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 146.

alături doar pe locotenentul Henry Serdici, prieten apropiat, Zizi și un șofer, Carol a dezertat din post și s-a îndreptat spre granița cu Rusia. A trecut granița și asumându-și riscurile de a trece într-o parte a Rusiei aflată sub control german, cu numeroase trupe rusești aflate fie de partea bolșevicilor, fie de partea regimului țarist, Carol și Zizi au ajuns în cele din urmă la Odessa unde, la 31 august/13 septembrie 1918, s-au căsătorit în biserica Pokrovskaia. Preotul a acceptat să-i cunune, fără consimțământul Regelui, șeful Casei Regale Române, pentru suma de 50.000 de lei, pe certificatul emis fiind stipulate următoarele: „Colonelul Regimentului VIII Vânători al armatei regale române Carol Ferdinandovici, prinț moștenitor al României, de religie ortodoxă, căsătorit pentru prima oară, în vârstă de douăzeci și patru de ani. Nobila Jeanne Constantinovna Lambrino, căsătorită pentru prima oară”¹⁸. O astfel de căsătorie nu se putea realiza în România, nici un preot nu ar fi îndrăznit să-și sfideze suveranul și nici un primar nu ar fi semnat vreun certificat de căsătorie civilă.

La plecarea din țară, Carol a lăsat trei scrisori justificative, toate fiind destul de vagi în privința a ceea ce dorea să facă. Răspunsul la întrebările unei țări, care-l căuta frenetic pe moștenitor, a venit printr-o telegramă primită de Regele Ferdinand, în care Carol anunța sec: „Căsătorit cu Zizi Lambrino. Răspundeți dacă mă pot întoarce sau dacă să-mi continui călătoria spre Franța”¹⁹.

„Gestul de a dezerta efectiv de la obligațiile sale oficiale pentru a fugi peste graniță cu Ioana Lambrino și a se căsători cu aceasta la Odessa în 1918, a reprezentat primul serios semn de întrebare pentru familia regală a României privind maturitatea lui Carol în perspectiva succesiunii”²⁰. Surpriza și consternarea au fost imense, Carol trimițând știrea tuturor liderilor de partide politice²¹ și anunțând faptul că este decis să renunțe la tron pentru a-și urma iubirea. Presa germană, preluând amplu subiectul, a „sărbătorit” noua problemă pe care o avea inamicul său România. Era subliniat faptul că prințul Carol dezertase la inamic și, în consecință, era pasibil de condamnarea la moarte. Regina Maria a suferit un veritabil șoc, considerând gestul lui Carol ca fiind o trădare a tuturor lucrurilor dragi lui, și nu s-a sfiit să-i spună faptul că și-a pierdut orice

¹⁸ Lilly Marcou, *Regele trădat. Carol al II-lea al României*, Ed. Corint, București, 2003, p. 90.

¹⁹ Paul al României, *Carol al II-lea, Rege al României*, Ed. Holding Reporter, București, 1991, p. 34.

²⁰ Cristian Sandache, *Viața publică și intimă a lui Carol al II-lea*, Ed. Paideia, București, 1998, p. 16.

²¹ Nicolae Iorga nota în memoriile sale momentul primirii veștii: „Odată, un tânăr a venit, în uniformă de ofițer, la mine în redacție, aducându-mi, cu un aer de impresionantă gravitate, un plic pecetluit negru. M-am zguduit la gândul că fiul sau ginerele meu au rămas pe câmpul de luptă. Era cunoscuta scrisoare, adresată tuturor conducătorilor de partide, și socialis-tului, care a publicat-o, prin care principele Carol renunța la drepturile sale de succesiune. E ușor de închipuit cum am putut primi vestea acestei noi greutăți care se adăugea la cele supt care se zbătea țara, neajunsă încă la siguranță și la stabilitate. Nu mă gândeam atunci că împrejurări foarte apropiate îmi vor da puțința de a influența asupra retragerii unui act care primejduia continuarea, atât de necesară, peste orice greșeli, care se acumulau, din nenorocire, a dinastiei”. Nicolae Iorga, *O viață de om așa cum a fost*, Ed. Minerva, București, 1976, p. 554.

simț al onoarei și datoriei și că „ar fi fost mai onorabil să mori cu un glonte în cap, să fii înmormântat în pământul românesc, decât să-l trădezi”²².

La Odessa a fost trimis de îndată colonelul E. Ballif, administratorul Domeniilor Coroanei, în timp ce Regele a convocat de urgență Consiliul de Coroană pentru a decide măsurile care se impun. La 9/22 septembrie 1918, la Iași, Regele Ferdinand a semnat ordinul²³ prin care Principele Carol și comandantul Batalionului 8 Vânători, care l-a ajutat în toată această aventură, au fost supuși pedepsei 75 de zile de închisoare pentru încălcarea regulamentelor militare, părăsirea postului și trecerea ilegală a frontierei. Pedepsa urma să fie ispășită de către Carol la Mănăstirea Horaița, aici urmând să fie atent supravegheat și împiedicat să ia legătura cu Zizi.

Au urmat săptămâni grele pentru Carol. La Horaița au început să vină apropiații Casei Regale²⁴, diverși demnitari, toți dorind să-l convingă pe Carol să denunțe căsătoria și să revină asupra deciziei²⁵. În paralel, Guvernul a demarat procedurile de anulare în instanță a căsătoriei, neconstituționalitatea ei fiind evidentă. După o perioadă, Carol a admis să renunțe la căsnicie²⁶, totul fiind doar o încercare a sa de a ieși din acest impas. Reprimit în sânul familiei, Principele a luat parte chiar și la defilarea trupelor române în Bucureștiul eliberat.

Lunile care au urmat au fost liniștite pentru Carol și Zizi. Deși nu aveau voie să se vadă, din moment ce căsătoria lor a fost anulată de Tribunalul Ilfov la finele lui ianuarie 1919²⁷, cei doi își trăiau totuși povestea de iubire la Mănăstirea, moșia lui Carol de lângă Dunăre. Acest fapt nu putea decât să provoace în continuare iritarea Casei Regale²⁸, multiplele evenimente și deplasări în care era implicat Carol neschimbându-i opinia și atitudinea față de Ioana.

²² Diana Mandache, *Regina Maria a României. Capitoale târzii din viața mea: Memorii redescoperite*, Ed. ALLFA, București, 2011, p. XXIX.

²³ ANIC, Fond Regele Ferdinand, Vol. II-11, fila 1.

²⁴ Printre cei care aveau să-l viziteze pe Carol, în încercarea de a-l convinge să renunțe la mariajul cu Ioana Lambrino, se găseau colonelul Joe Boyle, Barbu Știrbei și profesorul Mugur, un foarte bun prieten al lui Carol. Pe aceștia îi vom regăsi și la Bistrița, un an mai târziu.

²⁵ În jurnalul său și în puținele scrisori pe care a reușit să le trimită soției, Carol descrie perfect atmosfera locului: „Nici o veste astăzi. Ca fapt important, am ieșit și am făcut turul bisericii. Apoi am citit, am citit mult azi. Gândirea mea a lucrat mult. În ziare am citit interpelarea acestei arhicanalii de Pătrășcanu. Apoi, ziarele repetă că azi se va întruni un Consiliu de Coroană pentru a hotărî soarta mea. Văd rezultatul. Fie să renunț la tine, fie la rangul meu. Da, cunosc, de asemenea, răspunsul și mă gândesc mult la viitor. Asta vrea să spună să părăsim țara. Iată, ce mi-e greu. Să fi alungat de ai tăi, pentru că ai vrut să rămâi credincios soției tale, este nostim, cât este politica de mortală, nemaipomenit”. Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice. 1904–1939*, vol. I, Ed. Curtea Veche, București, 2003, p. 85.

²⁶ „Nu mă opun la anularea actului de căsătorie încheiat la Odessa. Carol 11/XI/1918”. Gheorghe Bodea, *Viața lui Carol al II-lea*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 68.

²⁷ La data de 16 mai 1919 verdictul este publicat în Monitorul Oficial. Cristian Sandache, *Viața publică și intimă a lui Carol al II-lea*, Ed. Paideia, București, 1998, p. 17.

²⁸ Principele Nicolae amintea în memoriile sale: „În pofida tuturor dispozițiilor ce aveau în vedere o calificare a căsătoriei cu Zizi drept nulă și neavenită, locuiau împreună la Mănăstirea, proprietatea sa de la Dunăre, moștenire de la regele Carol I. Conform legii, orice copil născut în interval de 300 de zile de la anularea căsătoriei era considerat legitim. Nu pot înțelege de ce

Mai mult, în primăvara lui 1919, într-un moment în care nori negri se ridicau deasupra Ungariei și implicit României, ideea trimiterii lui Carol pe frontul din Transilvania și încercările repetate de a o îndepărta pe Zizi, chiar și prin sume foarte generoase de bani, l-au determinat pe prinț să anunțe din nou renunțarea la tron. Ca gest de frondă și încercând să rămână alături de Zizi, Carol s-a împușcat în picior, rana amânând deplasarea lui în Ungaria până în toamnă.

În cele din urmă, Carol a cedat și a acceptat să plece pe front, în fruntea regimentului său, chiar dacă tensiunile continuau să fie mari și Zizi era însărcinată. Aghiotant i-a fost desemnat colonelul Condeescu, acesta urmând practic să-l supravegheze îndeaproape și să coordoneze toate acțiunile de „răzgândire” a prințului. Totodată s-a decis ca Maria Martini²⁹, mai vechea sa amantă și mamă a fetei născute în anii războiului să-l urmeze pe front, aceasta făcându-și apariția, pe „neasteptate”, la cartierul lui Carol.

Iată ce raporta la București colonelul Condeescu în legătură cu efectul sosirii Mariei Martini în preajma lui Carol:

„Erlan, 26. X. 919

Sire,

Din punctul de vedere militar, nu am nimic de raportat M.V. În sectorul de sub comanda A.S. nici o schimbare, nedeplasându-ne de loc în cursul săptămânii trecute. Alături ordinul de azi, dat de Grupul D-lui. General Moșoiu, despre care am raportat în scrisoarea precedentă.

Venirea D-lui. Colonel Boyle, cum și discuțiile ce a avut cu A.S. Regală, nu l-au schimbat dispozițiune. Cel puțin în aparență și în cercul camarazilor se arată același din ultimul timp. Câteodată îl surprind stând pe gânduri și își revine.

Cu D-na. M, de când a venit, s-a întâlnit aproape în toate seriile. Rezultatul acțiunii ei nu poate fi apreciat decât dintr-un singur punct de vedere și anume satisfacerea unei necesități.

Dacă în scrisorile precedente îmi exprimam temerea că toate promisiunile A.S. nu au decât scopul de a o liniști, azi am căpătat convingerea și mai mult.

În ultimele zile, s-a demascat față de ea complet. Pe departe îi spune că o ascultă, iar pe de alta caută să o îndepărteze prin promisiuni și angajamente față de ea și copil. Ba ceva mai mult, a spus să-i spună că nu se poate despărți de Z. acum, va vedea peste 3–4 luni, că e o mare diferență între ea și Z., și pe această temă caută să-și creeze din ea o unealtă pentru a-și procura bani ca să poată executa dorințele ce i-au trimis Z. Așa că a convins-o să plece mâine la București, sub motivul ca să-i facă mici cumpărături, pentru care s-ar fi putut

Brătianu și Știrbey au lăsat ca lucrurile să meargă spre acest deznodământ”. Prințul Nicolae de Hohenzollern, În umbra Coroanei României, Ed. Moldova, Iași, 1991, p. 44.

²⁹ Maria Martini a fost atent „prelucrată” de poliție și adjutanții Regelui, învățând exact ceea ce trebuie să spună și, mai ales, ce să obțină. Apoi, în urma unei cereri scrise, a fost trimisă ca voluntară pe front, nimerind „întâmplător” în același loc cu prințul Carol.

adresa mie ca să scriu Administrației Casei Regale – dar realitatea e ca să-i aducă minimum 10.000 lei.

D-na. M. e inteligentă, însă ține și la romanul ei, ține la iubirea ei către A.S. așa că nu e înarmată cu acea tărie care trebuie să impună prin deviza: Pentru o femeie ați abdicat pentru o femeie trebuie să reveniți.

D-l. Colonel Boyle, i-a dat ca program de lucru, pentru 2 săptămâni, a începe să fie geloasă, dar ea se teme să nu-l indispuină pe A.S. și așa să piardă iubirea la care ea ține atât! Și de aicea s-a hotărât să plece la București, spunând că nu-și ia răspunderea decât căutând să corespundă în parte și dorinței A.S. – mijloc pe care ea îl crede mai bun. Să dea D-zeu! La București ea va lua contact cu D-l. Colonel Boyle pentru a se înțelege.

A.S. Regală pe lângă inteligența Sa mai este și o fire complexă. Atunci când crezi că ai ajuns la un rezultat, și când își dă seama de dreptatea și iubirea celor ce lucrează pentru binele Său, deodată îl vezi că revine pentru a renunța la proiectul Său.

Un exemplu:

După sărbătoarea de la Miskolt, cu ocaziunea aniversării nașterii Sale, după discuții încurajatoare și promițătoare, la ajungerea noastră la Erlan, am aflat că i-a sosit o scrisoare de la D-na. Z. Am căutat atunci să-i arăt răul ce și-l face, căutând mijloace noi pentru a primi acea corespondență, și mai ales că recurge la serviciile subalternilor Săi care în fundul inimii lor sunt contra acestei legături.

Apoi că trebuie să lupte contra acestui rău, întrucât însuși ordinele M. Voastre opresc pe subalterni de a purta această corespondență. La aceasta a replicat: *că ori și ce am face și ori și ce am întrebuința, nu vom ajunge la nici un rezultat, voința Sa e una.*

Pentru a nu forța nota așa ca să nu mă fac insuportabil pe lângă A.S. i-am răspuns numai atât: *Alteță Regală, datoria noastră e de a nu pierde niciodată speranța și ca mine o are toată armata și orice bun român.* Aceste cuvinte le-am calculat, totuși a adăugat ceva la care eu nu pot să-i dau dezlegare zicând: *dacă se purtau cu mine altfel, dacă eram și eu ascultat, lucrurile nu ajungeau aici.*

A doua zi după această conversație, a sosit aici D-l. Colonel Boyle, care desigur a raportat M. Voastre rezultatul convorbirii Sale.

De câte ori a plecat câte un ofițer în concediu, am întrebat pe A.S. dacă are nevoie de câte ceva ca să-i aducă de acasă. Totdeauna spune că nu are nevoie.

Cu toate acestea, vremea s-a răcit și nu are nici lolumanul, nici tunici mai groase, flanele, chipiu mai gros și totuși nu voiește a i se aduce. Așa că ar fi bine ca Maiestatea Voastră să dați ordin să i se aducă cele de strict necesare, ordin pornit de la M.V. fără intervenția mea. E probabil ca Maiorul Niculescu să fi terminat examenul și să vină încoace și ar fi ocazia. El știe de lucrurile A.S.

Să trăiți Maiestate.
Colonelul Condeescu³⁰.

³⁰ ANIC, Fond Regele Ferdinand, Vol. V-692, filele 1-3.

Este greu să înțelegem, la o primă impresie, cum de îndrăgostitul prinț și-a uitat atât de repede soția însărcinată și corespondența cu aceasta a ajuns să se rărească. Cu siguranță eforturile depuse de către toți factorii de putere au început să dea roade, politica aplicată fiind una simplă: ochii care nu se văd se uită. În plus, „Principele nu fusese niciodată prea constant în menținerea hotărârilor, iar presiunile la care fusese supus precum și conștientizarea faptului potrivit căruia poziția sa nu e îndeajuns de puternică l-au determinat s-o abandoneze pe Zizi”³¹.

La finalul lunii octombrie 1919, situația din Ungaria a intrat pe un făgaș normal, armata română începând retragerea. Regimentul lui Carol, cu garnizoana la București, a fost însă relocat. Dacă la început se avea în vedere Sighetul Marmăției, în cele din urmă s-a optat pentru Bistrița³², un oraș liniștit, aflat la mare depărtare de București și de Zizi Lambrino. Și în acest loc, Maria Martini l-a urmat pe Carol, relația dintre cei doi fiind una mult consolidată și deja „vizibilă”, Maria fiind însărcinată.

Colonelul Condeescu l-a anunțat pe Regele Ferdinand cu privire la sosirea la Bistrița a regimentului și care sunt noutățile privitoare la Carol:

„Bistrița, 11.XI.919

Sire,

După cum am telegrafiat M.V. am sosit la Bistrița în ziua de 7 Noiembrie c. La gară A.S. Regală, a fost întâmpinat de persoanele oficiale în cap cu D-l. Prefect Tripon, care l-a urat bună venire.

Până în ziua de 10 c., au sosit și celelalte eșaloane ale Regimentului, iar în prezent A.S. e ocupat cu instalarea lui. Cazarma deși e încăpătoare pentru trei batalioane, are nevoie de multe îmbunătățiri, lipsă de geamuri, sobe și altele.

Cartierul A.S. Regale e în casele D-lui. Vaguer, care a oferit un apartament foarte drăguț și bine mobilat. Am făcut așa ca să fie disponibilă și o cameră de dormit și pentru Adjutantul Regal de serviciu, pe care azi o ocup eu. Masa de prânz și seară, A.S. Regală o va lua la popota ofițerilor la cazarmă.

Orașul în momentul de față se prezintă f. urât, probabil din cauza vremii. Apoi e prea mic pentru 2 Regimente, un batalion și un cartier de divizie și mai ales când regimentele au efective mari de ofițeri, cum e cazul regimentului A.S. Regale. Lipsa completă de cartier, răceala din partea sașilor, toate acestea fac pe ofițeri să sufere f. mult. Pentru cei însurați problema este mai grea, căci nu găsesc case de închiriat. Cei tineri sunt demoralizați, căci după atâta timp de suferințe, sperau într-o viață familială atractivă sau întrucâtva publică, care să le satisfacă starea și necesitățile lor sufletești. Aci nu găsesc nici

³¹ Cristian Sandache, *Viața publică și intimă a lui Carol al II-lea*, Ed. Paideia, București, 1998, p. 17.

³² O lucrare de referință care surprinde contextul relocării Regimentului și perioada petrecută de Carol la Bistrița este: Vasile Scărnci, *Viața și moartea în linia întâi. Jurnal și însemnări de război 1916–1920, 1941–1943*, Ed. Militară, București, 2013.

una nici alta, singura cale pentru consolare, nu le va fi decât cazarma, adică munca. De aceea A.S. Regală, caută să-i consoleze, să-i încurajeze, că suferințele lor vor fi remunerate, căci peste 3-4 luni speră să obțină regimentului o nouă garnizoană, mai potrivită efectivului de ofițeri, sau după necesitățile instrucției să-i disloce pe batalioane. Apoi A.S., pentru a le putea da ore de recreațiune, caută a le face un mic circ, unde ar putea atrage și ceva din publicul orașului.

Maiestate, e drept că A.S. a împrumutat mici sume de la D-na. Martini, ca să mai fi luat de la alte persoane nu am cunoștință. Nu am putut interveni în această chestiune, căci atunci ar fi priceput de rolul pe care-l joacă D-na. Martini, și nici azi nu pot a-i spune că M.V. știți despre aceasta căci și-ar da seama că D-na. M v-a pus la curent. E drept apoi că face economii, se mulțumește cu foarte puțin, și puținele parale ce a luat de la D-na. M. le-a întrebuițat pentru a-și cumpăra un aparat fotografic și materialele necesare pentru fotografii, căci a căpătat acum această pasiune care e frumoasă și îi ocupă timpul. În Ungaria nu avea nevoie de parale, întrucât acolo, pentru servitori, lemne și altele se cheltuia f. puțin, aci însă A.S. fiind în țară, e nevoie a fi înconjurat de puțin fast.

Ca să precizez de ce sumă lunară am avea nevoie, nu pot ști mai dinainte, neputând ști ce sume ar cere A.S. în cursul luni.

Cred că ar fi mai bine a mi se da o sumă între 8-10.000 lei din care să se plătească aci încălzitul, masa A.S. Regale, hrana servitorilor, ajutoarele ce li se dădea lor la Palat, mici cheltuieli de întreținere ca spălatul și materialele necesare, reparații etc. Iar când A.S. va avea nevoie de sume de 500 de lei, 1000 de lei, să aibă de unde lua.

Formula ar fi că M.V. știind că A.S. nu mai primește dotația și pentru cheltuielile necesare pentru întreținerea personalului și nevoilor A.S. Ați dispus ca, cu începere de la data ... să se trimeată de la Administrația Palatului suma de ... Adjutantului de Serviciu al A.S. care va face plata acestor nevoi, îndeplinind în mic, și funcția de casier al A.S.

În acest scop, s-ar înființa de noi un carnet, în care s-ar trece sumele primite cu data lor și cheltuielile zilnice sau lunare făcute. Acest carnet ar fi supus pentru verificare și la terminarea sumei primite se va cere din vreme alta.

Cu această ocaziune plata lefurilor servitorilor ce însoțesc pe A.S. ajutoarele lor, ale șoferilor etc, s-ar face prin noi după formularele trimise de la Administrația Palatului.

Adjutanții de Serviciu își vor preda carnetul și sumele la schimbarea lor, bineînțeles urmând aceeași regulă și continuitate.

Rămâne ca M. Voastră Să dispuneți.

Am fost informat că M.V. ați aprobat ca Maiorul Niculescu să fie înlocuit prin Maiorul Condiescu din Marele Stat Major. Alegerea e foarte bună, fiind un ofițer distins, f. bine educat, un ofițer cu cunoștințe serioase și care pe lângă A.S. va aduce foloase reale. Apoi fiind mai în vârstă și mai mare în grad, cuvântul său are altă greutate.

Am toată speranța că va fi agreat de A.S. pentru a face din el un camarad de încredere pentru interesele noastre generale, nu pentru cauza D-nei. Z.

De altfel, din conversația ce am avut cu A.S. rezultă că îl agreează.

La sosirea lui Condeescu aci, conform ordinului M.V. voi sta câteva zile cu el pentru a-l introduce în serviciu.

Mai sus, am uitat a vă raporta, că eu am avut prevederea de a întâmpina pe A.S. să nu ducă lipsă de bani, și pentru aceasta, Îl întrebam adeseori dacă are nevoie de ceva, pentru a scrie să i se aducă de la Administrația Palatului, dar totdeauna evita, și spunea că nu are nevoie de nimic. Era atunci sub influența tendinței ce urmărea.

Ca chestiune de reprezentare, dacă M.V. aprobă, ar trebui ca Administrația Palatului, care cunoaște gusturile A.S., să poarte de grijă a-i trimite la timp și fără alte intervenții, cele necesare ca: Țigări, bomboane, lichioruri, ceai, zahăr, rom, pesmeți etc., lucruri care aici nu se găsesc, sau se găsesc f. scump, și astfel s-ar evita ca atunci când vine D-na. M, să nu mai fie rugată de A.S. ca să-i cumpere bomboane și altele.

În prezent A.S. e prea bine dispus și se ocupă cu multă dragoste de regiment. Pentru miercuri voiește a merge la vânatoare, iar joi va organiza o paradă în oraș, pentru sfințirea cazărmilor și ca orașenii să poată vedea regimentul.

Să trăiți Maiestate.

Colonelul Condeescu³³.

Sosirea lui Carol la Bistrița constituia șansa de a rezolva definitiv chestiunea Lambrino. În pofida protestelor prințului, Casa Regală a rămas neclintită, eforturile depuse fiind sporite. „Carol îi cerea mamei să i-o trimită cât mai repede pe Zizi. „Fie-ți milă de mine, nu mă face să sufăr... Te implor în genunchi, te implor cu lacrimile mele” cerșea, Carol, mila mamei sale. „Fericirea ta, la fel ca fericirea altora, trebuie să aștepte până când îți vei face datoria. Nu e prea mult pentru un bărbat și un prinț”³⁴. Luna decembrie s-a dovedit însă hotărâtoare, eforturile depuse de profesorul Mugur³⁵, vizitele colonelului Boyle,

³³ ANIC, Fond Regele Ferdinand, Vol. V-693, filele 1-5.

³⁴ Gheorghe Bodea, *Viața lui Carol al II-lea*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2000, p. 86.

³⁵ În preajma Crăciunului anului 1919, aflându-se la Bistrița din însărcinarea Regelui, profesorul Mugur i-a ținut un discurs Principei Carol, un discurs care miza pe tema datoriei și a sacrificiului, intuind dorința ascunsă a lui Carol de a ajunge într-o zi rege. Cuvântarea a avut darul de a-l mișca pe prinț, acesta luând hotărârea despărțirii definitive de Zizi. Iată ce-i spunea profesorul elevului său: „Alteță regală, Ți-am fost îndrumător, îți cunosc toate cutele sufletului și comoara de înalte și distinse calități cu care te-a înzestrat Atotputernicul Dumnezeu. Trecutul strămoșilor, moșilor și părinților Tăi a fost plin de glorie. Împrejurul Tău se găsesc astăzi ofițeri cu însemnele celor mai glorioase fapte de arme săvârșite pe câmpurile de bătaie, privește-i! Toți așteaptă să te vadă rege, împărat. Întreg poporul României Mari, făurită de gloriosul tău părinte, privește spre Tine cu mari nădejdi. Unchiul și mătușa Ta, Regele Carol I și Regina Elisabeta, se odihnesc astăzi în lăcașul de veci, mănăstirea Curtea de Argeș, unde la timpul sorocit de Atotputernicul, se vor odihni toți urmașii regali. Acest lăcaș sfânt, ce a fost durat de meșterul Manole, care și-a zidit iubita în meterezul acestuia și numai astfel a putut da neamului său acest templu frumos de închinăciune creștinească. Ziditorul lumii, Atotputernicul Dumnezeu îi poruncise aceasta. Zidește-o și tu. Alteță regală, părinții Tăi o cer, poporul întreg o cere”. Vasile Scărneci, *Viața și moartea în linia întâi. Jurnal și însemnări de război 1916-1920, 1941-1943*, Ed. Militară, București, 2013, p. 104.

ale Prim-ministrului Alexandru Vaida Voevod³⁶, ale lui Nicolae Iorga și ale membrilor Casei Regale cu ocazia Crăciunului³⁷ producând în cele din urmă o schimbare de atitudine la Carol. Astfel, la 7 ianuarie 1920, prințul a acceptat să renunțe definitiv la Zizi Lambrino. „Luase hotărârea să pună țara înaintea dragostei și și-a exprimat intenția de a-și relua obligațiile princiere și, deci, de a renunța la abdicare. Chiar și-n ultimul moment, o asigura pe Ioana că n-avea s-o părăsească”³⁸. După două săptămâni, i-a trimis o scrisoare lui Zizi, în care i-a spus că totul se încheiase între ei. Pentru Casa Regală această decizie a fost o mare ușurare și bucurie³⁹, paradoxul fiind că în următoarea zi, în 8 ianuarie 1920, Zizi a născut un băiat, pe care l-a numit Carol Mircea⁴⁰, în cinstea tatălui său și a prințului Mircea, fratele mai mic al lui Carol, mort de febră tifoidă în 1916. Autoritățile au avut grijă însă ca nașterea și înregistrarea copilului să se facă în așa fel încât, pe viitor, această căsnicie și acest copil să nu reprezinte o

³⁶ Și Alexandru Vaida Voevod a marșat pe sentimentul datoriei, al iubirii de neam și țară, conșturându-i un proiect personal grandios, în care el, Carol, avea să devină un rege providențial, un rege despre care se va scrie în istorie că a fost asemenea lui Carol cel Mare. La ieșirea de la discuții, Prim-ministrul a avut o întrevvedere și cu Maria Martini, despre care afirmă: „Prezentându-mă duduui, am rugat-o să-mi comunice cum a procedat. Ea, de statură mijlocie, castanie bătând în blond, nici urâtă nici frumoasă, rotoagoală – era cam în luna a șasea – sprintenă în mișcări, își știuse și-și aplicase lecția cu care fusese trimisă în misiune specială la Bistrița. De câte ori o vizita prințul, dornic nu numai de femele, ci și de un surogat de viață familială, era întâmpinat cu căldură, dar și cu scene de reproș, jucate cu rafinăria proprie chiar și celei mai puțin inteligente femei. „Cum?”, îi imputa ea Prințului, „Copila aceasta nu Tu mi-ai făcut-o? Burta asta nu poartă fătul dragostei Tale? Că sunt de familie modestă e adevărat, dar eu Te-am iubit de dragul Tău, nu ca să te căsătorești cu mine... Acum ai uitat? Ți-ai uitat copiii?”, și în tonul acesta năzuia să-l înstrăineze de soția sa, de cauza hotărârii sale de a abdica. În patul de copil dormea o fetiță, de 4-5 ani, blondă, izbitor de asemănătoare cu Carol. Misiunea mea de prim-ministru, în rolul de agent secret, era terminată. Mi-am luat adio de la „duduia” complice, cu vorbe de laudă și de încurajare”. Alexandru Vaida Voievod, *Memorii*, vol. II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 45.

³⁷ Carol, comandantul garnizoanei a ținut un scurt discurs în fața Regelui și a Reginei în care-și afirma loialitatea sa și a soldaților săi față de tron: „Maiestate, Ofițerii Regimentului Vânători de Munte prin Mine, Comandantul lor, exprimă Maiestăților Voastre cele mai respectuoase și adânci mulțumiri pentru vizita cu care Maiestățile Voastre ne onorează, vizită care ne vine astăzi, după întoarcerea noastră de pe frontul din Ungaria. Asigur pe Maiestățile Voastre că nici un ofițer și nici un soldat din Regimentul Meu nu va uita că Maiestățile Voastre au fost aceia care de pe malul Tisei i-au îndrumat îmbărbătându-i pentru luptele ce-i așteptau acolo. Mândri că mergeau să lupte și să moară pentru Patrie și Regele lor, ofițerii și soldații regimentului Vânători de Munte se întreceau la lucru. Sărbătorind azi împreună cu Maiestățile Voastre tradiționalul Pom al Sfântului Crăciun, sufletele noastre se simt mult mai strâns legate de Regele nostru, de Patrie și de Tron. Vă rog, Domnilor Ofițeri, să vă uniți cu Mine, ca într-un glas să strigăm din adâncul sufletului: Să trăiască Majestatea Sa Regele! Să trăiască Majestatea Sa Regina!”. ANIC, Fond Casa Regală. Miscelane, Vol. 577, fila 39.

³⁸ Paul al României, *Carol al II-lea, Rege al României*, Ed. Holding Reporter, București, 1991, p. 64.

³⁹ Regina Maria o descria: „A fost ca și cum o violentă durere fizică ar fi încetat deodată. Nici nu sunt în stare s-o descriu”. Paul D. Quinlan, *Regele Playboy. Carol al II-lea al României*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 75.

⁴⁰ Avea să-și vadă fiul abia în 1925, la Paris, recunoscându-l ca fiu biologic, chiar dacă numele i-a rămas pe mai departe Lambrino.

problemă pentru tron⁴¹. La scurt timp după aceea, Zizi Lambrino a fost obligată să părăsească țara, primind în schimb o rentă viageră consistentă.

La Bistrița lucrurile păreau a fi într-o dispoziție mai bună ca niciodată, după cum raporta colonelul Condeescu:

„Bistrița, 7.II.920

Sire,

De la întoarcerea de la Cluj și până azi, A.S. Regală, a fost în cele mai bune dispozițiuni, cu poftă pentru lucru și având cuvinte destul de frumoase asupra impresiunilor căpătate la serbările de la Cluj.

Joia trecută, A.S. a luat parte la o vânatoare de mistreți ce a avut loc împrejur de Sărățelul: 20 km. de Bistrița.

În dimineața de 5 Ianuarie c. D-na. M. a căpătat un fiu care azi a fost declarat la Oficiul Stării Civile sub numele de: „Silviu fiu natural al D-nei. M.”

Ea fiind o femeie înțeleaptă, nu a făcut zgomot împrejurul acestui fapt și am luat măsuri ca în localitate să se păstreze toată discrețiunea.

A.S. se arată plin de atențiune față de ea, căci are ocaziunea să se convingă prin comparațiune că sunt ființe care știu ce e permis și ce nu!

Ea s-a arătat tot timpul ca o ființă dotată cu mult bun simț și e mulțumită că își poate trăi romanul său așa cum l-a trăit.

Duminica 8. c., A.S. Regală, va da un banchet pentru avansarea Sa la gradul de Colonel și la care a invitat toți ofițerii regimentului Său, Șefii de Corpuri și Serviciu din garnizoană.

Să trăiți Maiestate.
Colonelul Adjutant Condeescu⁴².

Nașterea, în același timp, a unui alt moștenitor biologic, Silviu, pe care Carol își dorise să-l boteze cu numele de Cezar, a fost mult mai ușor mascată. Maria Martini a fost căsătorită cu un șef de gară pe nume Leonescu, primind și o sumă generoasă de bani din partea adjutanților regali pentru a menține pe viitor confidențialitatea⁴³. În anul 1923 a izbucnit un mic scandal în care au fost

⁴¹ Alexandru Vaida Voievod, prim-ministru își amintea cum a fost rezolvată problema nașterii lui Carol Mircea: „În acord cu Regele, am luat măsura – fiind iminentă nașterea copilului D-nei. Zizi Lambrino – ca acesta să nu fie înregistrat nicăieri în țară, ca fiu legitim al lui Carol, prințul moștenitor de tron al României. Pe această cale arbitrară, trebuiau evitate multele urmări grele, care s-ar fi putut ivi în viitor. Ștefan Cicio Pop, ca ministru interimar al justiției (titularul Ion Pelivan era la Paris), a trebuit să dea dispoziții, telegrafind tuturor oficiilor de stare civilă din țară, să se conformeze acestui ordin”. Alexandru Vaida Voievod, *Memorii*, vol. II, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, pp. 45–46.

⁴² ANIC, Fond Regele Ferdinand, Vol. V-694, filele 1–2.

⁴³ În fața Inspectorului General al Siguranței Romulus Voinescu și a Generalului Adj. Condeescu, soții Leonescu au semnat următoarea declarație: „Declarațiune, Subsemnații, soții, declarăm, prin aceasta, și ne angajăm, pe cuvânt de onoare, că atât noi, cât și copiii noștri, vom păstra pentru totdeauna o atitudine corectă și plină de deferență față de toți membri „Familiei Regale”, că nu vom întreprinde nici o acțiune contrară acestui angajament, observând, în același timp, cea mai mare tăcere asupra serviciilor îndeplinite. De asemenea, ne declarăm

implicați cei doi soți Leonescu⁴⁴. Atunci s-a adus din nou în discuție relația pe care a avut-o Carol cu Maria Martini și chestiunea copiilor rezultați din această legătură⁴⁵. Dar în lipsa unor dovezi materiale solide, bine ascunse de autorități, opoziția politică nu a putut valorifica scandalul.

Plecarea lui Carol într-o călătorie în jurul lumii, în 21 februarie 1920, a consfințit încheierea unei etape dureroase din viața lui și, implicit, o pagină greu de gestionat de către Familia Regală Română. Cele șapte luni petrecute în voiajul din jurul lumii se doreau a fi o perioadă de relaxare și „uitare” pentru Carol. Treptat acesta a trecut peste rănile despărțirii și, la întoarcerea în Europa, Regina Maria a fost pregătită pentru scrierea unui nou capitol din viața lui Carol: Elena a Greciei.

Ca o concluzie, putem observa faptul că întreaga pagină legată de Zizi Lambrino a fost doar un preambul la ceea ce avea să devină mai târziu chestiunea Elena Lupescu. Fire extrem de colerică și de impulsivă, Carol a căutat mereu să-și urmeze impulsurile de moment, neținând seama de consecințele gesturilor sale. Putem spune că a fost o trăsătură de familie dacă e să ne gândim la pasiunile mamei sale sau ale fratelui său Nicolae, cel din urmă pierzându-și titlurile și statutul tot din pricina unei căsătorii cu o fată din „popor”, Ioana Dolette. În tot acest joc al sentimentelor, extrem de costisitor și dificil de gestionat de România întregită, Carol a lăsat urme adânci în sufletele celor care i-au fost apropiați, puțini fiind cei care l-au iertat și care i-au fost aproape în exilul său. Bistrița a reprezentat un punct pe o hartă, o haltă într-un itinerariu mult mai amplu. Dar de acest oraș se leagă încheierea „chestiunii Lambrino”

mulțumiți cu darul primit, înapoiem toată corespondența avută din partea A. S. Regale, nu vom primi sau reține pentru noi nici o copie după ele și ne angajăm că, dacă în viitor se vor mai produce alte exemplare: fie de noi, fie de copiii noștri, sau de alte persoane streine nouă, le vom desminți, la cererea ce ni se va face, pe baza acestei declarațiuni, ca neavenite – sau le vom declara false. Făcută azi, 18 octombrie 1921”. Carol al II-lea, *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice. 1904–1939*, vol. I, Ed. Curtea Veche, București, 2003, p. 11.

⁴⁴ Alexandru Marghiloman nota în jurnalul personal, la data de 4 ianuarie 1923 următoarele: „Toate gazetele nu vorbesc decât de o doamnă Leonescu, care a fost arestată împreună cu soțul ei, șef de gară la București. Este o afacere de cecuri fără acoperire, o escrocherie de milioane. Gazetele insistă asupra înaltei protecții, despre care vorbește mereu această doamnă. Judecătorul de instrucție a făcut o percheziție, în prezența lui Romulus Voinescu, și a găsit scrisori ale Prințului Carol în care era vorba de „copiii noștri”. A doua zi Voinescu, în numele palatului, a cerut și obținut scrisorile. Judecătorul a fost în urmă aspru mustat de procurorul general, Moscu, și apoi și de ministrul său: J. Th. Florescu ar fi fost foarte bucuros să aibă în mâinile lui acest element de șantaj. Din același mediu se povestește versiunea că în timpul intrigilor Lambrino, această persoană, pe atunci elevă la azilul Elena Doamna, ar fi fost aruncată în brațele Prințului Carol și că în urmă dânsa ar fi rămas însărcinată; apoi ar fi avut loc căsătoria de comandă etc”. Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Ed. Machiavelli, București, 1995, pag. 420.

⁴⁵ Același Alexandru Marghiloman nota, opt zile mai târziu, la 12 ianuarie 1923, următoarele: „Asupra Prințului Carol aflu din aceeași sursă, că în cuprinsul scrisorilor găsite, Prințul recunoaște paternitatea copiilor doamnei Leonescu. (De ce „copiilor”, căci numai unul ar fi avut timpul să se nască?). Prințul scrie că ar fi vrut să dea numele de Cezar celui din urmă – 4 ani – dar că cedează, înaintea voinței mamei, pentru numele de Silviu”. Alexandru Marghiloman, *Note politice*, vol. III, Ed. Machiavelli, București, 1995, pag. 421.

și o pagină din viața unei foste eleve de liceu, Maria Martini. După plecarea lui Carol, orașul a revenit la ritmul său, rămânând în spate poveștile și legendele, unele având poate un sâmbure de adevăr, copiilor rămași în urma celui care avea să devină într-o zi rege, Carol al II-lea.

**PRINCE CAROL AND ZIZI LAMBRINO – A LOVE
STORY ENDING IN BISTRIȚA. MARIA MARTINI'S
ROLE AND COLONEL CONDEESCU'S LETTERS**

– Summary –

The adventurous life of Prince Carol of Romania, the future King Carol II, represents one of the most controversial pages in the history of Romania. In the years of the First World War, the relation and, later, marriage of Carol to Ioana (Zizi) Lambrino was one of the main problems the Royal House of Romania had been confronted with so far. Our study aims at presenting and understanding the context in which Prince Carol was sent to Bistrita, together with the important role played by Maria Martini. Colonel Condeescu's letters will help us better describe how the project of separating Carol from Zizi Lambrino was put into practice.